

Fișa suspiciunii de plagiat / Sheet of plagiarism's suspicion		Indexat la: 63/09
Opera suspicionată (OS) Suspicious work		Opera autentică (OA) Authentic work
OS	S. Nemeček, Presa hunedoreană (de la origini până în prezent), vol.1, Realitatea Românească, Vulcan, 2007.	
OA	M. Popa, V. Tașcu, Istoria presei românești din Transilvania, Tritonic, București, 2003.	
Incidența minimă a suspiciunii / Minimum incidence of suspicion		
p.57:18 – p.75:01		p.253:01 – p.268:00.
Fișa întocmită pentru includerea suspiciunii în Indexul Operelor Plagiate în România de la www.plagiate.ro		

Precizare:

Prin notația p.57:18 - p.75:01 se înțelege că fragmentul de text preluat fără indicarea provenienței în opera suspicio-
nată este cuprins între rândul 18 al pag.57 și rândul 01 al pag.75.

Realitatea Românească - 2007

Editura

3

Stefan NEMECSEK

PRESA HUNEDOREANA

(de la origini până în prezent)

volumul 1

©Copyright –

Editura **REALITATEA ROMÂNEASCĂ** și autorul

Toate drepturile sunt rezervate

Editurii **REALITATEA ROMÂNEASCĂ**

VULCAN, 336200, Str. Mihai Viteazu, nr. 24, bl. 17, sc. E, ap. 1-2

Jud. Hunedoara – ROMÂNIA

Tel./Fax: 0254-571089, Tel.: 0723321466

Reproducerea integrală sau parțială - digitală, mecanică, fotocopiere sau în orice alt mod - a conținutului acestei lucrări este posibilă numai cu acordul prealabil în scris al autorului sau al Editurii **REALITATEA ROMÂNEASCĂ**.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

NEMECSEK, ȘTEFAN

Presă hunedoreană (de la origini până în prezent) /

Ștefan Nemeček. – Vulcan: Realitatea Românească, 2007

2 vol

ISBN 978-973-86253-9-6

Vol. 1. – Bibliogr. – ISBN 978-973-88085-3-9

070(498 Valea Jiului)

Editor:	ing. Daniela MIKLOS
Coperta:	ing. Elisabeta KOCSIK ing. Cristian NEMECSEK
Tehnoredactare computerizată:	ing. Cristian NEMECSEK ing. Zoltan MIKLOS Adrian Catană
Culegere text:	Mădălina CĂPRAR
Corectură:	Ioan Dubek Anamaria NEDELCOFF

PRESA, CAPITOL PALPITANT DIN VIAȚA CULTURALĂ A ȚINUTULUI HUNEDOAREI

Pentru perioada sfârșitului de secol XIX presa românească din Transilvania poate fi considerată, fără îndoială, unul dintre cele mai palpitate capite din viața culturală a acestei provincii. Aflăm amănunte interesante despre începuturile activității jurnalistice și apariție primelor ziare și periodice din Transilvania într-un interesant și consistent material semnat de apreciații profesori universitari **Mircea Popa** și **Valentin Tașcu**, material care se regăsește într-un capitol sugestiv intitulat „**Rolul presei românești din Transilvania în formarea conștiinței naționale și a unității de neam**” în volumul „**Istoria Presei românești din Transilvania**” apărut în anul 2003, la Editura Tritonic București.

De la primele încercări de a se edita o foaie periodică în limba română, încercare ce se leagă de numele Ioan Molnar Piuariu în 1789, cu „**Foaie română pentru econom**”, trecând apoi prin programul „**Vestirilor filozofești și moralicești**” din 1795, ce-și propuneau un deziderat iluminist înaintat, și până la primele periodice apărute în această provincie, cele ale lui

Zaharia Carcalechi, Ioan Barac și George Bariț, presa transilvăneană a avut ca obiectiv principal afirmarea conștiinței de neam a tuturor românilor și unirea într-un singur stat național – subliniază prof. univ. dr. Micea Popa în "Istoria presei românești din Hunedoara". Această mare obsesie – se consemnează în continuare - este prezentă, direct sau indirect, afirmată clar sau voalat, în tot ceea ce a emanat pe teren revuistic din această zonă sufletească de mare intransigența morală. Având de luptat cu numeroase impedimente și vicisitudini, având de înfruntat opoziția surdă a guvernului și a autorităților, tirania oligarhiei chesaro-crăiești și a epocii dualiste, o cenzură nemiloasă și obtuză, intelectualitatea românească a acestei provincii - în ciuda celor peste zece încercări eșuate doar în decurs de cinzeci de ani (între 1789 și 1821) de a dura presa românească - nu s-a dat bătută și a reușit în cele din urmă să întemeieze o presă națională vie și activă, care s-o reprezinte ca individualitate în concertul națiunilor europene și care să devină o adevărată școală de viață și de cultură națională. Începând cu „**Biblioteca românească**” (1821) a lui Zaharia Carcalechi, cu „**Ateneul românesc**” (1833) al arădeanului Al.Gavra, cu „**Foile duminicii**” scoase de Barac la Brașov în 1837, cu „**Foaie literară**” (1838) devenită apoi „**Foaie pentru minte, inimă și literatură**”, cu „**Gazeta de Transilvania**” (1838), „**Observatoriul**” (1878), „**Transilvania**” (1868) și celelalte reviste inițiate și conduse de Bariț, cu revistele pașoptiste ale lui Cipariu „**Organul laminarei**”, „**Organul național**” și „**Învățătorul poporului**”, continuând cu venerabila „**Familie**” a lui Iosif Vulcan, cu „**Foie literară**” a Lucreției Suci-Rudow, cu „**Albina Carpaților**” și „**Oriental latin**” al lui Al. I. Lepădatu, cu marile ziare politice românești ale epocii, „**Telegraful român**”, „**Gazeta Transilvaniei**”, „**Tribuna**” și mai apoi „**Tribuna poporului**” de la Arad, presa literară românească a reprezentat o inestimabilă armă de luptă pentru drepturile sociale și

politice, pentru cultură și limbă proprie. Fiecare revistă, fiecare redactor și colaborator era în același timp un luptător politic, un combatant pe marele front al unității naționale. „Istoria ziaristicii ardelenne - scria N.Iorga - este cea mai frumoasă pagină din istoria Ardealului de o sută și mai bine de ani încoace. Filele ei cuprind gândirea și simțirea celor mai de seamă bărbați pe care i-a dat întregului neam românesc această provincie. Toți scriitorii, toți dascălii, în coloanele ei și-au depus tot ce-au avut mai curat în sufletele lor și le-au socotit mai de preț pentru vremea lor. Literatură, istorie, economie - tot ce s-a produs pe aceste terene în curs de un veac, se regăsește înscris în colecțiile colbuite ale vechilor noastre gazete”³. Iar Ion Breazu adăuga : „Presa Transilvaniei a fost timp de un veac laboratorul uriaș al conștiinței naționale”.

Lupta pe frontul presei s-a dus în special în patru direcții principale : 1) formarea unei limbi literare comune și unitare, 2) realizarea unei sincronii perfecte, armonice, între dezvoltarea literară a tuturor provinciilor românești, 3) ținerea unei legături permanente cu creația poporului și 4) activism politic.

2.1. Cel dintâi țel a fost atins treptat-treptat, printr-o importanță deosebită acordată discuțiilor filologice în presă, prin inițierea unor reviste cu caracter special, precum „**Archivu pentru limbă și filologie**” al lui Cipariu, prin generalizarea normelor și măsurilor luate de Asociația transilvană „**Astra**” etc. Un moment de seamă în această campanie l-a constituit apariția la Sibiu, cu începere din 1876, a *Foișoarei Telegrafului român*, care este prima revistă din Transilvania care a adoptat alfabetul fonetic și a militat pentru continua emancipare de etimologismul latinizant al Blajului și apropiere de normele ortografice ale *Convorbirilor literare*. Familia de la Oradea,

³ N. Iorga, „*Almanahul presei române*”, București, 1926, p.3.

Tribuna de la Sibiu, iar mai târziu *Luceafărul* au impus definitiv un sistem de scriere evoluat, o limbă literară care o urma îndeaproape pe cea din publicațiile de peste munți, lucru care însemna în mod practic că unitatea de limbă literară era îndeplinită⁴. În acest sens un colaborator al *Telegrafului român* din 1864, elogiind limba „**cea dulce și fluidă**” a românilor de peste Carpați, vedea în ea un îndreptar pe care ar trebui să-l respecte în scrisul lor și românii ardeleni, deoarece: „**oricât ne vom suci noi românii de dincoace, dexteritatea de limbă o vom putea învăța mai bine numai la frații de dincolo și precum pentru a se face cineva spartan trebuie să bea din Europa, așa și noi, pentru a vorbi și scrie bine românește va trebui să gustăm, și încă să gustăm bine, din apa Dâmboviței**”⁵. Această limbă frumoasă pătrunde în Ardeal atât prin scrierile generației pașoptiste cât și prin marile reviste literare care își câștigaseră prestigiu prin colaboratorii iluștri pe care și-i dobândiseră. *Convorbirile literare* se numărau printre acestea și limba lui Eminescu, Creangă, Gane sau Slavici și-a găsit aici numeroși imitatori, îndeplinind acel proces de educare și formare a gustului public de care era stringentă nevoie. Unul dintre cărturarii transilvăneni format în această epocă, Iuliu Moisil, avea să declare mai târziu privitor la această binefăcătoare școală lingvistică: „**Profesorii și intelectualii din Năsăud, ca și noi elevii de atunci și de mai târziu, vorbeau cu nesaț frumoasa limbă a Convorbirilor și cu toții căutam să ne corectăm greșelile limbistice și să vorbim o limbă mai curată și mai clară, căci mulți vorbeam o limbă greoaie. Convorbirile ne-au făcut să iubim mai presus de toate limba poporului**”⁶.

⁴ Ion Breazu, *Literatura Transilvaniei*, București, Casa Școalelor, 1944, p. 11.

⁵ *Varietăți și noutăți la zi*, în „*Telegraful român*”, 1864, p. 70.

⁶ I. Moisil, *Două adrese și amintiri*, în „*Arhiva someșeană*”, 1927, nr. 8.

Nici ardelenii nu au uitat cu totul principiul după care limba scrierilor literare trebuia să urmeze îndeaproape graiul poporului, ca o condiție absolut necesară a păstrării nealterate a specificității ei organice. Pe acest temei se vor clădi operele literare ale scriitorilor tribuniști și luceferiști, această normă avea să stea la baza literaturii lui Slavici și Coșbuc. Slavici însuși, într-o suită de articole din „Tribuna”, avea să insiste asupra respectării principiului apropierei de popor, atrăgând atenția asupra pericolului înstrăinării ce ar putea surveni în alte condiții: **„ne apropiem de popor, vorbim astfel ca el să ne înțeleagă, ne purtăm precum se poartă și el în împrejurări analoage, iubim ce iubește și el și respingem ceea ce nu găsim și la dânsul, căci e o urmă a înrâuririi străine tot ceea ce avem noi fără ca să aibă și el”**⁷. Latinismul, etimologismul și purismul, împotriva cărora se ridicase Titu Maiorescu și Junimea, își vor găsi și aici adversari puternici, deoarece oamenii de cultură ai epocii nu voiau ca românii de pe cele două versante ale Carpaților să se înstrăineze prin bariere artificiale. Peste tot, ei urmăreau o dezvoltare armonică, similară și organică, în care ținta finală nu putea fi decât unitatea politică. **„Firea-ar oare o jertfa prea mare adusă față de majoritatea românilor spre scopul unirii noastre în scriere”**⁸ se întreba alarmant Ioan Bechnitz într-unul din articolele sale. Într-o asemenea direcție milita și un alt transilvănean, istoricul Al. Papiu Ilarian (cel care cu ocazia urcării pe tron a celui dintâi domn comun, Al. Ioan Cuza, afirmase în numele compatrioților săi dorința unirii cu țara spunând: **„Numai unirea Transilvaniei va pune fundamentul vieții perpetue a României și se va simți dator a se depărta de principiile de scriere cipariene spre a exprima un punct de vedere rațional și plin de bun simț. Ardelenii, afirma el, poporul cel mai democrat din lume, niciodată nu vor**

⁷ I. Slavici, *Înrâurirea maghiară*, în „Tribuna”, IV, 1884, nr. 74.

⁸ „Foișoara Telegrafului roman”, 1877, nr. 22.

comite împietatea și ingratitudea de a se rupe prin limbă de poporul din care se trag, de a crea o limbă și o ortografie care necum părinții și frații lor, dar nici anticvenii și arheologii să nu o înțeleagă.”⁹

Acestea au fost în mare principiile de bază care au călăuzit viața literară a românilor transilvăneni în materie de limbă, acel material fundamental pe care se vor clădi operele viitoare și datorită căruia ființa națională a unui popor își definește pecetea ei inimitabilă.

2.2. Al doilea deziderat important al revuisticii transilvănene a fost acela al ștergerii diferențelor de evoluție literară și de cultură între cele trei provincii românești. Pe urma exemplului oferit de „**Biblioteca românească**” a lui Zaharia Carcalechi, a foilor lui Asachi și Heliade, G. Bariț a realizat de la început atât prin „**Foaie pentru minte...**”, cât și prin „**Gazetă**” o conlucrare perfectă între românii de pe ambele versante ale Carpaților, publicând masiv pe scriitorii de dincolo de munți. Același lucru se întâmplă la „**Familia**”, „**Transilvania**” sau „**Tribuna**”, reviste care au consolidat unitatea de atitudine și de direcții literare, practicând un activ schimb de valori și de talente și asigurând practic aceeași unitate stilistică și tematică întregii noastre literaturi. Colecțiile editoriale și bibliotecile inițiate de „**Tribuna**”, „**Astra**”, de librăria Ciurcu de la Brașov sau de Enea Hodoș de la Caransebeș au popularizat în permanență cei mai buni scriitori de peste munți în ediții ieftine și populare care i-au făcut cunoscuți în satele cele mai îndepărtate ale provinciei. Cultul marilor valori, în special al scriitorilor afiliați Junimii, și-au găsit aici simpatizanți entuziaști în special în rândurile junimii studioase, care au văzut în literatură promovată de „**Convorbiri**” exemple literare demne de imitat, atât ca limbă, cât și ca atitudine etică și estetică. Eminescu s-a numărat

⁹ „*Concordia*”, 1863, p. 113.

printre aceștia și curentul eminescian născut în Transilvania la finele secolului trecut stă mărturie largii sale popularități. De altfel, în 1892 când Al. Grama comisese indigesta sa critică la adresa marelui poet, redacția „Tribunei” ținea să sancționeze public gestul aventuros al acestuia, scriind într-unul din editorialele sale: „Asigurăm pe frații noștri de pe malurile Dâmboviței că cursurile de estetică ale savantului anonim de la Blaj nu numai că n-au fost aprobate și gustate de către publicul românesc de aici, dar au stârnit o adevărată indignațiune în toți câți au avut răbdarea să le citească. În tot *Ardealul* cu cele mai îndepărtate părți românești ale Ungariei, abia se mai găsește azi un cărturar în casa căruia să nu fie pe masă volumul de poezii al lui Eminescu.”¹⁰

Dar nu numai Eminescu este ținut la mare cinste aici, ci și Alecsadri, Slavici, Coșbuc, Creangă, Caragiale, Delavrancea, Goga, Iosif¹¹, au fost principalii pionieri ai unei solidarizări naționale inițiată de „Familia” și „Tribuna”, dar pe care „Luceafărul” sibian a consfințit-o. Este epoca în care șezătorile literare mișcă scriitorii de o parte și de alta a țării, în care cronicile literare ale lui G. Bogdan-Duică, Darie Chendi sau Sextil Pușcariu și Oct. C. Tăslăuanu nu țin pe transilvăneni la curent cu fenomenul general românesc și universal. Concluzia firească la care ajunge Slavici într-o suită de articole intitulate semnificativ Unitatea noastră culturală este următoarea: „Poporul român, are pretutindeni aceleași apucături, același temperament, aceleași obiceiuri, același fel de a vedea și de a simți, aceeași ființă morală și nu avem decât să nu ne depărtăm de obârșia neamului nostru

¹⁰ *Curentul Eminescu, în „Tribuna”, IX, 1892, nr. 65, p. 1.*

¹¹ *Vezi date despre circulația marilor scriitori în Transilvania Elena Stan, Eminescu și Transilvania, București, 1969 și Sara Iercoșan, Junimismul în Transilvania, Cluj-Napoca, 1983.*

pentru ca una să fim cu toții și sufletește”¹². Și mai departe: „Înaintarea culturală nu se face însă numai prin lucrarea împreună a multora, și cu cât mai mulți sunt cei care lucrează împreună, cu atât mai repede e înaintarea, căci cu atât mai larg e cercul din care se aleg muncitorii intelectuali și asupra căruia se revărsă înrăurirea lor. Când e vorba de cultură, nici puțini oameni, nici mai ales un om singur nu înseamnă nimic, dacă mulțimea cea mare nu primitoare față cu lucrarea lui. Lucrăm dar noi românii cu toții împreună, fiindcă ne înțelegem mai ușor între noi decât cu alții, și nici România n-a ajuns unde e, dacă țările învecinate nu i-ar fi dat o parte din cei mai buni muncitori intelectuali ai lor, nici ceilalți români n-ar fi ajuns unde sunt dacă România nu și-ar fi revărsat luminile asupra țărilor învecinate”¹³. O asemenea detaliată analiză întrepătrunderilor dintr-o provincie la alta o întreprinsese tocmai atunci Iorga, cu rezultate dintre cele mai concludente. Concluzia firească a lucrării sale intitulată *Partea românilor din Ardeal și Ungaria în cultura românească* era aceasta: „Cultura românească e una singură. Trebuie să aibă aceleași forme exterioare, același stil, dar nu același vocabular și aceleași întorsături sintactice”¹⁴.

2.3. Direcția poporană a fost o altă caracteristică a ziaristicii transilvănene. Ea s-a realizat printr-o continuă muncă de culegere și valorificare a folclorului, prin deschiderea coloanelor publicațiilor poeziei și epicii populare, etnografiei și etnologiei. Revista „**Tribuna**” de la Sibiu a cultivat și a afirmat în literatură o specie de povestitori populari de tipul lui Ioan

¹² Ioan Slavici, *Unitatea noastră culturală*, „*Tribuna*”, XI, 1907, nr. 6, p. 1-2; nr. 8, p. 2; nr. 10, p. 1-2; nr. 12, p. 2.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ N. Iorga, *Partea românilor din Ardeal și Ungaria în cultura românească*, *Vălenii de Munte*, 1911, p. 1.